

Fatma
Âliye Hanım'ın
el yazısı
ve imzası
(A. Uçman
arşivi)

Âliye imzasını kullandığı ilk romanıdır. Eserde XIX. yüzyıl sonu Osmanlı toplumdaki varlıklı aile hayatı ayrıntılı bir biçimde ele alınıp işlenmiştir. Ana tema ise baskı ile yapılan evliliğin mutsuzlukla sonuçlandığı gerçeğidir. 4. *Nisvân-ı İslâm* (İstanbul 1309). 1891 yılında *Ter-cümân-ı Hakikat* gazetesinde tefrika edildikten sonra kitap haline getirilen bu eser, Fatma Âliye Hanım'ın Türk ailesi ve özellikle harem hayatı hakkında bilgi edinmek isteyen Batılı bazı kadınlarla yaptığı çok evlilik, câriyelik ve örtünme konuları üzerindeki görüşmelerinden doğmuştur. Bu hayatın Osmanlı kimliğinin bir parçası olduğuna dair görüşlerin yer aldığı *Nisvân-ı İslâm*, Gülnar adını alan Rus şarkiyatçısı Olga de Labedeff tarafından *Les Femmes musulmanes* (Paris, ts.), Nazime Roukié tarafından da *Les Musulmanes contemporaines* (Paris 1894) adıyla Fransızca'ya tercüme edilmiştir. Bu eseriyle Chicago Kitap Sergisi'nde dikkati çeken Fatma Âliye Hanım'a bir de ödül verilmiştir (BA, Yıldız Tasnifi, Ks. 18, Zrf. nr. 93, Kar. nr. 38, Evr. nr. 553/612). Bunun hemen ardından eser *Ta'ribü nisâ'i'l-müslimîn* adıyla Arapça'ya da çevrilmiştir (Beyrut 1309). *Nisvân-ı İslâm*'ın ayrıca Amerika'da İngilizce'ye tercüme edildiğini yazarın kendisi söylemektedir (bk. Kızıltan — Gençtürk, s. 27). 5. *Re'fet* (İstanbul 1314). Konusunu gerçek hayattan alan bu eserde yakınlarının haksızlığına uğrayan yetim bir kızın öğretmen olmak için annesiyle birlikte verdiği mücadele anlatılır. 6. *Üdi* (İstanbul 1315). Bir kadının çalışarak namusuyla hayatını kazanabileceği fikrini işleyen bir romandır. Eser Gustave Séon tarafından *Oudi la joueuse de Luth* adıyla Fransızca'ya tercüme edilmiştir (İstanbul 1900). 7. *Levâ-yih-i Hayât* (İstanbul 1315). On mektuptan meydana gelen bu roman, romanın kahramanı beş kadının evlilikleriyle ilgili olarak birbirlerine yazdıkları mektuplardan oluşmaktadır. 8. *Taaddüd-i Zevcât'a Zeyl* (İstanbul 1316). Mahmud Esad Efendi'nin *Ma'lûmat* gazetesinde "Taaddüd-i

Zevcât" adıyla yayımlanan çok evlilik lehindeki yazısına ek niteliğinde olan bu makale "Taaddüd-i Zevcât" ile birlikte yayımlanmıştır. 9. *Terâcîm-i Ahvâl-i Felâsife* (İstanbul 1317). Müellif bu eserinde felsefenin önemi üzerinde durarak bu ilimle uğraşanların haksız yere dinsizlikle suçlandığını belirtmekte, bazı Yunan ve İslâm düşünürlerinin hayat hikâyelerini anlatmaktadır. 10. *Tedkik-i Ecsâm* (İstanbul 1317). Bu eserde değişik felsefe akımlarına göre madde kavramı açıklanmaya çalışılmıştır. Türkçe'de felsefe konularında ilk defa bir kadın tarafından kaleme alınmış eser olma özelliği taşıyan ve *Hanım-lara Mahsus Gazete*'de tefrika edildikten sonra ayrıca basılan bu iki kitap yazarına ilmi muhitlerde önemli bir mevki kazandırmıştır. 11. *Enûn* (İstanbul 1328). Fatma Âliye'nin bu son romanı, hem konu hem de kalabalık kahraman kadrosuyla *Muhâdarât*'a benzemektedir. 12. *Târîh-i Osmâniyye'nin Bir Devre-i Mühimmesi-Kosova Zaferi ve Ankara Hezîmeti* (İstanbul 1331). Müellifin tarihî konuları ele aldığı tek eseridir. 13. *Ahmed Cevdet Paşa ve Zamanı* (İstanbul 1332). Yazar, babasının hayatı hakkında birinci elden kaynak niteliğinde olan bu eserinde, onun doğumundan başlayarak çocukluğunu, eğitim ve gençlik dönemlerini, katıldığı sanat - edebiyat toplantılarını ve 1272 (1855-56) yıllarına kadar geçen siyasî olayları anlatmaktadır. Kitapta Cevdet Paşa'nın hayatının son kırk yılındaki olaylar yer almadığından eserin bitirilememiş olduğu kabul edilmektedir (yazarın diğer eserleri ve yazılarının tam listesi için bk. Kızıltan, *Fatma Aliye Hanım*, s. 33-37).

Fatma Âliye Hanım'ın Ahmed Midhat Efendi'ye yazdığı mektupların büyük bir kısmı *Tercümân-ı Hakikat* gazetesinde, kadınlarla ilgili yazıları ise *Hanım-lara Mahsus Gazete*, *Mehâsin*, *Ümmet* ve *İnkılâb* adlı kadın dergilerinde yayımlanmıştır (Fatma Âliye'nin devrin kadın dergilerinde yayımlanan yazıları için bk. *İstanbul Kütüphanelerindeki Eski Harfli*

Türkçe Kadın Dergileri Bibliyografyası, İndeks). Yaşadığı dönemin kadın yazar ve şairlerinden Nigâr Hanım, Makbule Le-man, Fahrünnisâ Hanım ile aynı çevrelerde bulunan yazar, Muallim Nâci gibi o yılların önde gelen edebiyatçılarıyla da çeşitli konularda yazışmalarda bulunmuştur. Fatma Âliye Hanım'ın özel evrakı arasında rastlanan yayımlanmamış şiirlerinde çeşitli toplumsal konular yanında sevgi, vatan ve fedakârlık temaları işlediği görülür (bk. Kızıltan — Gençtürk, s. 38-40, 42).

BİBLİYOGRAFYA :

BA, Yıldız Tasnifi, Ks. 18, Zrf. 93, Kar. 38, Evr. 553/540, 547, 612, 615; Ks. 31, Zrf. 27, Kar. 79, Evr. 27/5; Ahmed Midhat, *Fatma Âliye Hanım yahud Bir Muharrir-i Osmâniyye'nin Neş'eti*, İstanbul 1311; a.mlf., "Mütercime-i Merâm: Bir Edibe", *Tercümân-ı Hakikat*, İstanbul 5 Receb 1307, s. 3; a.mlf., "Kârîn-ı Kîrâma: Fatma Âliye", *Muhâdarât*, İstanbul 1309, s. 1-15; Mübahat S. Kütükoğlu, "Cevdet Paşa ve Âile İçî Münâsebetleri", *Ahmed Cevdet Paşa Semineri* (27-28 Mayıs 1985) Bildiriler, İstanbul 1986, s. 199-222; *İstanbul Kütüphanelerindeki Eski Harfli Türkçe Kadın Dergileri Bibliyografyası*, İstanbul 1992, bk. İndeks; H. Emel Aşa, *İlk Türk Kadın Romancısı Fatma Aliye Hanım, Hayatı, Eserleri, Fikirleri* (doktora tezi, 1993), İÜ Edebiyat Fakültesi; Mübeccel Kızıltan, *Fatma Aliye Hanım-Yaşamı, Sanatı, Yapıtları ve Nisvân-ı İslâm*, İstanbul 1993; a.mlf., "Türk Kadın Hakları Mücadele Tarihinde Fatma Aliye Hanım'ın Yeri", *Kuram-Kitap I*, İstanbul 1993, s. 83-93; a.mlf., "Öncü Bir Kadın Yazar: Fatma Aliye Hanım", *TÜBA Fahir İz Armağanı I*, XIV (1990), s. 283-323; a.mlf., "Gizemli Bir Öykünün Peşinde", *Toplumsal Tarih*, III/16, İstanbul 1995, s. 13-21; a.mlf. — Tülây Gençtürk, *Atatürk Kitaplığı Fatma Aliye Hanım Evrakı Katalogu - I*, İstanbul 1993; Mahmud Zeki, "İsmetli Fatma Aliye Hanım Hazretleri", *Hanım-lara Mahsus Gazete*, 23 Mart 1316, s. 3; Ercüment Ekrem Talu, "Fatma Aliye", *Son Posta*, 15 Temmuz 1936; Bedia Ermat, "İlk Türk Kadın Yazarı Fatma Aliye Hanım'ın Hayat Hikâyesi", *Hayat Mecmuası*, sy. 1, Mayıs 1977; Behçet Necatigil, "40. Ölüm Yıldönümünde, 1892'de Çıkan Muhâdarât'ı Batı'da da Tanınan İlk Kadın Roman-cımız: Fatma Aliye Hanım", *Milliyet Sanat Dergisi*, sy. 240, İstanbul 13 Temmuz 1977; İnci Enginün, "Fatma Âliye Hanım", *TDEA*, III, 166-167.

H. EMEL AŞA

FATMA SULTAN CAMİİ

İstanbul Bâbü'lî'de
XVIII. yüzyılda yaptırılan cami.

İstanbul'da Eminönü semtinde şimdiki Vilâyet (eski Bâbü'lî) binasının karşısında inşa edilen Fatma Sultan Camii'n-den bugüne hiçbir iz kalmamıştır. Cami,

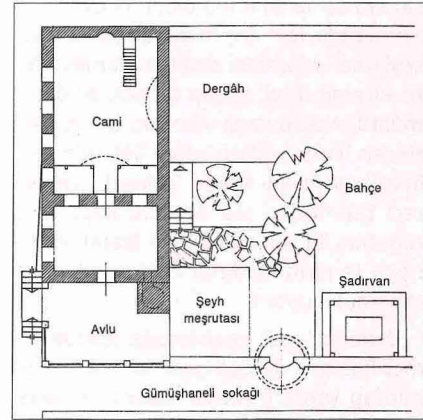
III. Ahmed'in kızı ve Sadrazam Nevşehirli Damad İbrâhim Paşa'nın hanımı Fatma Sultan tarafından Terzibaşı Pîrî Ağa Mescidi'nin yerinde yaptırılmıştır. Nevşehirli İbrâhim Paşa bu mescidin yakınında bir saray inşa ettirirken Fatma Sultan buradaki mescidin harap olduğunu görüp sarayının arazisinden de biraz yer ilâve ederek büyük bir cami inşa ettirmiştir. Devrin ünlü şairi Nedîm, divanında "Târîh berây-ı Câmi-i Şerîf-i Fâtîma Sultân der Nezd-i Paşakapısı" başlığı altında on dört beyitlik bir tarih manzumesinde caminin yapıyla ilgili bilgi verir: "... O hâkân-ı kerîmin duhter-i pâkîze-ahlâkı / Semîyy-i Hazret-i Zehrâ cenâb-ı Fâtîma Sultân / ... Geçerken devlet ü izzetle bir gün gördü kim olmuş / Sarâya muttasıl mescid mürûr-ı dehr ile vîrân / Karîn-i izdivâcî âsaf İbrâhim Paşa'ya / Buyurdu kasdım etmekti bu bir câmi-i zîşân / ... O sâat emr edip bu ma'bed-i zîbâyı yaptırdı / Ki olur tarh-ı matbûun temâşâ eyleyen hayrân / ... Bu mısra'la Nedîmâ söyledi târîh-i itmâmın / Ne a'lâ câmi' ihyâ etti el-hak Fâtîma Sultân" (1140/1727-28). Hüseyin Ayvansarayî de caminin kapısı üstündeki tarih kaydı olarak bu manzumenin son beytini zikreder.

Fatma Sultan Camii'nin yapıldığı yıllarda yaşayan ve 1141 (1728-29) tarihine kadar geçen olayları kitabında anlatan Küçükcelebizâde İsmâil Âsım Efendi bu hususta çok geniş bilgi vermektedir. Yaptırmış oldukları muhteşem sarayın yakınındaki Pîrî Ağa Mescidi'nin harap halini gördüğünde Fatma Sultan bu ibadet yerinin evvelkinden daha geniş, kâgîr bir cami olarak yapılmasını istemiştir. Caminin içine avize ve kandiller asılmış, imam, hatip, müezzin ve diğer hizmetliler görevlendirilmiş ve rebî-

ülevvelin sekizinci cuma günü III. Ahmed ve Sadrazam İbrâhim Paşa'nın da iştirakiyle açılışı yapılmış, Şeyh Yahyâ Efendi bu açılışta bir vaaz vermiştir. Fatma Sultan kendi camiini ayrıca ziyaret ederek şeyhe, vâiz Hasan Efendi ile mütevellî, kâtip, imamlar ve hatibe, Galata Voyvodası Ahmed Ağa'ya, mimar ağaya samur kürkleri, müezzinbaşı, na'than ve devirhanlara çuha feraceler, dört müezzin, beş kayyım, bir kandilci, beş aşırhana 10'ar kuruş ihsan etmiştir.

Ahmed Refik tarafından tesbit edilen bir arşiv belgesinden, 1140 yılının 4 Rebîülevvelinde (20 Ekim 1727) yazılan bir hükme göre Rumeli'de "Paşa sancağında Berkofça nahiyesinde senevî 60.000 akçe malı olan Çetrefça ve tevâbii ve yine livâ-yı mezbûrda Manastır ve Florina nahiyyelerinde senevî 60.000 akçe malı olan Zagoriça ve tevâbii mukâataaları, havâss-ı hümâyundan ifraz ve kendilere temlik olunup câmi-i mezbûra vakfolmak üzere" tahsis edildiği öğrenilmektedir. Berkofça ve Manastır kadılarına caminin açılışından dört gün önce yazılan bu hüküm inşa tarihine tam uymaktadır. Fatma Sultan, Patrona Halil ayaklanması ile babasının tahttan indirilip kocasının öldürülmesinden üç yıl sonra 17 Receb 1145'te (3 Ocak 1733) henüz yirmi dokuz yaşında vefat ederek Yeni-cami hazîresine defnedilmiştir.

Günümüze kadar gelmeyen Fatma Sultan Camii'nin kapısı üstündeki kitâbe de yok olmuştur. 22 Zilhicce 1168 (29 Eylül 1755) gecesı çıkan Hocapaşa yangını Bâbiâli ve çevresini harap ettiğine göre caminin de zarar gördüğü tahmin edilmektedir. Şem'dânizâde tarihinde 1175 (1761-62) yılı olayları arasında, yıldırım düşmesiyle Yeni Vâlide Sultan Camii minaresiyle Fatma Sultan Camii'nin yıkıldığı bildirilmektedir. Eğer bu kayıt Paşakapısı'ndaki (Eminönü) Fatma Sultan Camii ile ilgiliyse (başka bir Fatma Sultan Mescidi Topkapı'dadır) bu tarihte cami önemli ölçüde zarar görmüş demektir. 27 Ramazan 1223'te (16 Kasım 1808) Alemdar Mustafa Paşa'nın ölümüyle ilgili kargaşa sırasında çıkan yangının da Fatma Sultan Camii'ne sıçramış olduğu akla gelmektedir. Fakat cami, 27 Zilhicce 1241'de (2 Ağustos 1826) ikinci Hocapaşa yangınında ciddi şekilde harap olmuş ve kapısı üstünde ta'lik hatla işlenen kitâbede belirtildiği gibi II. Mahmud tarafından ihya edilmiştir: "Fâtîma Sultân'ın ihyâ etti ruhun pâdisâh / Buldu eski revnâkı bu ma'bed-i zîbâ

Fatma Sultan Camii ve Gümüşhânevi Tekkesi'nin tahmini krokisi (İÜ İktisat Fakültesi Mecmuası, XLIII, 511, rs. 20)

yine / Harf-i cevherdâr ile İzzet dedim târîhini / Etti sultân câmiin Mahmûd Han ihyâ yine" (1243/1827-28). *Hadikatü'l-cevâmî*'in bir yazma nüshasındaki derkenarda bu husus şu kayıtla desteklenir: "Ba'de'l-harîk Haremeyn Hazinesinden bina ve imar olunmuştur, 1245".

Fatma Sultan Camii 1280'den sonra (1863-64) Ahmed Ziyâeddin Gümüşhânevi'nin kurduğu, Nakşibendî tarikatının Hâlidî koluna bağlı bir tekkenin merkezi olmuştur (bk. GÜMÜŞHÂNEVİ TEKKESİ). Burası, tekkelerin 1925'te kapatılmasına kadar İstanbul'un en başta gelen tarikat merkezlerinden biri olmuştur. Tekkenin kapanması ile hizmet dışı kalan cami, yanındaki dergâh binası ve şeyh meşrutası ile birlikte bir süre jandarma koğuşu ve deposu olarak kullanılmış, bu arada minaresinin şerefeden yukarısı yıkılmıştır. 1950 yıllarında Türkiye Anıtlar Derneği'nce ihya ettirilecek camiler listesine Fatma Sultan Camii de alınmıştı. Fakat bu tasarı gerçekleşmeden 1956-1957 yıllarında "imar" adı altında yapılan yıkımlarda cami de birkaç gün içinde yıkılıp ortadan kaldırılmıştır. Sonraları caminin arsası Defterdarlık tarafından alınarak oto parkı ve yeşil alan halinde düzenlenmiştir.

Fatma Sultan Camii'nin ilk yapıldığındaki biçimi bilinmemektedir. Herhalde o dönemin zevkine uygun olarak çok zengin şekilde süslenmişti. II. Mahmud tarafından 1827-1828'de inşa ettirilen cami ise uzunlamasına dikdörtgen biçiminde olup kesme taştan minaresi XIX. yüzyıl minareleri tipinde idi. Caminin kâgîr duvarlarının sıvası altında ilk bina-

Fatma Sultan Camii'nin eski bir fotoğrafı - Eminönü / İstanbul (S. Eyice fotoğraf arşivi)

FATMA SULTAN CAMİİ

sından bir iz bulunup bulunmadığı araştırılmadığı için bu hususta da bir şey söylemek mümkün değildir. Caminin üstü kiremit kaplı ahşap bir çatı ile örtülmüştü. Ahşap kaplı olan son cemaat yerinden harime açılan kapısı üstünde, harf inkılâbı yapıldığı sırada "gayretli" bir idareci tarafından alçı ile üstü kapatılmış tuğranın iki yanında Sultan Mahmud dönemi tamirini bildiren dört mısralık kitâbe bulunuyordu.

Caminin esas mekânında içeride bir mahfille son derece sade bir minber ve mihrap vardı. Duvarlar kalem işi nakışlarla bölümlere ayrılmış, ahşap tavanın ortasında bir şemse yer almıştı. Cami sol tarafında iki sıra halindeki pencere-lerden ışık alıyordu. Sağda ise harime yarım yuvarlak bir çıkma teşkil eden kafesli bir mahfil eklenmişti. Yan sokakta olan avlu girişinin üstü kubbeliydi. Avlunun içinde şadırvandan başka tekke binası ile şeyh meşrutası vardı. Bunlar dış görünüşlerinin sadeliğiyle eski İstanbul ahşap evlerinden farksızdı.

BİBLİYOGRAFYA :

Nedim, *Divan* (nşr. Abdülbâki Gölpınarlı), İstanbul 1972, s. 175-176; Küçük Çelebizâde Âsım, *Tarih*, İstanbul 1282, s. 498-499; Ayvansarayî, *Hadikatü'l-cevâmi'*, I, 156; a.mlf., *Camilerimiz Ansiklopedisi: Hadikatü'l-cevâmi'* (haz. İhsan Erzi), İstanbul 1987, I, 213; Ahmed Refik [Altınay], *Hicrî On İkinci Asırda İstanbul Hayatı (1100-1200)*, İstanbul 1930, s. 97-98; *Broşür* (nşr. Türkiye Anıtlar Derneği), İstanbul, ts. [1951], s. 31, nr. 7; H. Rahmi Saruhan, *Âbidelerimiz*, İstanbul 1954, s. 312; Semavi Eyice, "İstanbul'un Kaybolan Eski Eserlerinden: Fatma Sultan Camii ve Gümüşhaneli Dergâhı", *İFM Prof.Dr. Sabri F. Ülgener'e Armağan*, XLIII (1984-85), s. 475-511; R. Ekrem Koçu, "Fatma Sultan Camii", *İst.A*, X, 5580.

SEMÂVİ EYİCE

FATMA SULTAN MESCİDİ

İstanbul Topkapı'da
XVI. yüzyıla ait mescid.

Topkapı'da Yenibahçe vadisine inen yamaçta bulunmaktadır. Yavuz Sultan Selim'in kızı ve Sadrazam Kara Ahmed Paşa'nın hanımı Fatma Sultan tarafından yaptırılan küçük bir mahalle mescididir. Ahmed Paşa'nın Mimar Sinan tarafından yapılan külliyesi (bk. AHMED PAŞA KÜLLİYESİ) mescidin az yukarısında yer aldığına göre Ahmed Paşa'nın konağı da herhalde bu çevrede bulunuyordu (Fatma Sultan'ın bu mescidi yaptırması sırasında karşılaştığı güçlükler ve bu hususta ki bazı kararlar için bk. EDİRNEKAPI CAMİİ ve KÜLLİYESİ).

Dikdörtgen planlı ve üstü ahşap çatılı olan mescid 1940'lı yıllarda yıkılmaya terk edilmiş, zamanla dört duvardan ibaret bir harabe haline gelmişti. Ancak 1971'de mahallî bir dernek bu tarihî eserin yok olmasını önleyerek ihyasını sağlamıştır; cami günümüzde ibadete açılmış olarak kullanılmaktadır.

Fatma Sultan Mescidi mimari bakımdan dikkate değer bir özelliğe sahip değildir. Esası eski olan minaresi bilinmeyen bir tarihte yıkılmış (belki 1766 zelzelesi), daha sonra gövdesi güdük bir biçimde tamir edilmiştir. Kürsü ve pabuç kısımlarının klasik Osmanlı-Türk mimarisini karakterinde olmasına karşılık çok bodur gövde ve bunun üzerindeki şeref çıkması geç bir döneme işaret eder. Fatma Sultan Mescidi, sanat bakımından kayda değer bir tarafı olmamakla beraber Yavuz Sultan Selim'in kızının ve Ahmed Paşa'nın zevcesi bir sultan hanımının hayratı olarak İstanbul tarihinde yer almaya lâyık bir eserdir.

BİBLİYOGRAFYA :

Ayvansarayî, *Hadikatü'l-cevâmi'*, I, 157; a.mlf., *Camilerimiz Ansiklopedisi: Hadikatü'l-cevâmi'* (haz. İhsan Erzi), İstanbul 1987, I, 214; Semavi Eyice, "İstanbul Minareleri", *Güzel Sanatlar Akademisi Türk Sanatı Tarihi Araştırma ve İncelemeleri*, I, İstanbul 1963, rs. 154; *Fâtih Camileri ve Diğer Tarihî Eserleri* (haz. Fatih Müftülüğü), İstanbul 1991, s. 95.

SEMÂVİ EYİCE

FAYSAL I

(فَيْسَلُ الْأَوَّلُ)

(1885-1933)

Irak kralı

(1921-1933).

20 Mayıs 1885'te Tâif'te doğdu. Hâsimî ailesinden Şerif Hüseyin'in oğludur. İlk öğrenimini Hicaz'da yaptı. 1891'de babasıyla birlikte İstanbul'a gitti ve orada on sekiz yıl kaldı. 1909'da Hicaz'a döndükten sonra Asir'de İdrîsî'ye karşı girilen askerî harekâta katıldı (1912-1913). 1913'te Osmanlı Meclis-i Meb'ûsanı'na seçildi ve burada Cidde nâibi olarak görev yaptı. Şam'da Cemal Paşa'nın yanında çalışmaya başlaması, Hicaz emîri olan babasını bölgedeki gelişmelerden haberdar etmesine imkân verdi. Araplar'ın bağımsızlığı amacıyla Şam'da kurulmuş olan gizli cemiyetlerle temas kurdu ve el-Arabiyyetü'l-fetât teşkilâtının yeminli üyesi oldu. Faysal, babası Şerif Hüseyin tarafından 5 Haziran 1916 ta-

rihinde Osmanlı Devleti'ne karşı başlatılan Arap bağımsızlık hareketinde önemli rol oynadı. Babası emrindeki bedevilerle oluşturduğu Arap ordusunun kumandasını Faysal'a verdi. Şam bölgesinin Osmanlı Devleti'nden koparılmasında Faysal ve kumandasındaki ordu İngilizler'in yardımıyla aktif görev yaptı. Savaşın sona Ocak 1919'da toplanan Paris Barış Konferansı'na İngiltere'nin desteğiyle Hicaz temsilcisi olarak katılan Faysal burada Arap bağımsızlığını savunduysa da İngiltere ve Fransa bunu kabul etmeyerek 1916'daki gizli antlaşmaları yönünde bölgede manda rejimi kurulmasına karar verdiler. Faysal 1920 Ocak başlarında Şam'a döndü ve 8 Mart 1920'de toplanan Suriye Genel Meclisi'nce ilân edilen Büyük Suriye'nin krallığına getirildi. Fakat Nisan 1920'de toplanan San Remo Konferansı bunu tanımayarak Suriye ve Lübnan'ı Fransa'nın mandasına verdi. Bunun üzerine Fransız birlikleri 14 Temmuz 1920'de Şam'ı işgal edip Faysal'ı tahttan uzaklaştırdı. Şam'dan çıkarılan Faysal, önce İtalya'ya, oradan da İngilizler'in daveti üzerine Londra'ya gitti. Burada yapılan görüşmeler sonucu Faysal'ın Irak Devleti'nin kralı olması kararlaştırıldı ve onun tahta çıkması için gerekli hazırlıklara başlandı. Faysal'ın krallığı Arap Devlet Konseyi tarafından onaylandıktan sonra bir referandum yapılarak pekiştirildi ve Faysal 23 Ağustos 1921 tarihinde tahta çıktı.

Arap milliyetçilik hareketinin önde gelen liderlerinden biri olan Faysal 1933'e kadar tahtta kaldı ve bu zaman zarfında İngilizler'in desteğiyle çeşitli çalışmalar yaptı. 10 Ekim 1922'de milliyetçilerin ısrarlı muhalefetine rağmen İngiltere ile ittifak gibi görünen, gerçekte ise Irak'ta İngiliz manda yönetimini düzenleyen yirmi yıllık bir antlaşma imzaladı. Antlaşma metninin yayımlanmasından sonra halk sert tepki gösterince süre

I. Faysal